سراج الحق ببرک زی څدراڼ ۲۰۱۰/۶/۱۶

د چین د ولسي جمهوریت دوه متضاد سیاسي سېستمونه

سریزه

که څوک غواړي چین وپېژني هغه باید یوه کتنه د دې هېواد تاریخ ته وکړي. څکه د چین لرغوني اوږد تاریخ ستره اغیزه پر اوسني مدرنه ټولنه او سیاسي مشرتابه باندې لري. سرې کړي شي د چین دننني ولسي جمهوریت د راتلونکي نړیوال سیاست او ځواک انګېرنه وکړي. د چینایانو تاریخ د نړی له لرغونو تاریخونو څخه ګڼل کېږي. څومره چې سرې دچینایي تاریخ تیوري تعقیبوي هغمره اوږدیږي. د چین تاریخ ته دلویدیځ په تاریخي کتابونو کې سر سري کتنه شوي ده . ډیره موده اروپایي تاریخپوهانو د چین تاریخ ته د یو ځوان تاریخ په څیر کتلي دي. اوس د لرغونپوهانو په نویو پلټنو کې رابرسېره شوي دي چې چین دبشر د مهاجرتونو په لویه لاره کې پروت وو. دغه لاره د مصر څخه د مخته ختیځ پلور پیل کیږي چې بیا د ورېښمینو له لارې سره یوځای کیږي او د چین زړه ته ورننوزي . دغه لار له همدې ځای څخه بیا سویلي امریکې ته ورځغیږي. پرهمدې بنسټ موږ له یو زوړ کولتور سره چې پیل یې د زوړ ډبرین پیر څخه اټکل ۱۰۰۰۰ کاله له مسیحیت څخه مخکې دی مخامخ کېږو. په چین کې د پخوانیو انسانانو شتون اټکل ۱،۸ میلیونه کاله مخکې له مسیحیت څخه په اثبات رسیدلي دي. چین د بشریت له زړو تمدنونو څخه یو تمدن دی.

چین د برسېروني او نوښتني هېواد دی . زوړ چین په ډېرو پوهنیزو برخو کې خورا ډېر پرمختګونه کړي وو، لکه په ادبیاتو، فلسفه ،مذهبپوهنه ،طبابت او همداسې د پیسې او نوټونوجوړول، باروت، مقناتیسي قطب نما،، دکرنې لاسي تخنیک ،ورېښمین ، کاغذ، درې سوه کاله مخکې له مسیحیت څخه په چین کې ۳۶۰ ورځنۍ کالیزې شتون درلود،د مسو، اوسپنیني اوبول او دکتابچاپ نوښتني یا اختراعات یاده ولي شو . په حکومتوالي کې د ښو مسلکي مامورینو روزنه او داسې نور برخو کې له نورو ولسونو څخه مخکښ ولس پېژندل شوي دی . په معماریو کې له شماله دکوچي سپرو تېریکونکي ولسونو څخه په دفاع کې دنړی ستر هېرانونکي دیوال ۲۴۵۰ کیلومتر اوږد جوړول یاده ولي شو . د چین سیاسي تاریخ اټکل ۲۰۰۰ کاله مخکې له مسیحیت څخه پیل کیږي . د چین په هره سیمه کې سره له بې شمیره کورنیوجګړو څخه دغې شکیدلي هېواد د خپل اوږد تاریخ په لړ کې لاره ملي یوالي اوچینایي کولتور ته خلاصه کړې ده .

د لویدیځ او اسلامي امپراتوریو ته په کتو سره چین له ۲۲ پیړیو څخه خپل کولتوري کړي، سیاسي یوالي او خپله خاوره دلاسه ورکولو سره بیرته یو ځای کړي ده .د دوی کولتور د نړی له ډېرو کولتورونو اود اروپا تر نوي پېړه پورې مخکښ کولتور وو.

په دغه لیکنه کې د چین کمونیستي تاریخ ته له ۱۹۴۹ کال څخه راپه دیخوا له سیاسي،اقتصادي، پوځي، ټولیز ه پلوه اوچین د راتلونکي نړیوال زبرځواک هېواد په توګه د امریکې ځای ناستي ته یوه کتنه شوي ده.

که څوک د چین په محاصر تاریخ باندې ځان پوهول غواړي، هغه بایدد چین کمونیست دولتي ګوند وپېژني. د چین په کورنې او نړیوال سیاست کې چې هرڅه پېښیږي دچین کمونیست ګوندسیاسي بیروي یې ټاکي.

د چین ولسي دولت لیوالتیا د چین نړیوال اقتصاد،دنړیوال انرجیکي پوښتنو،دنړیوال اقلیم بدلون، دنړیواله سولې په اړه ورځ په ورځ ډیریږي . که څوک دغې پوښتنو ته ځواب لټوي ،هغه باید د چین کمونېست ګوند په یوه کوچنې ډله کې دې ولټوي . دلته پوښتنه د چین د دولتي سیاسي سېستم ورتیا او چلښت رامنځته کېږي، دغه هېواد اټکل د نړۍ پنځمه برخه وګړي لري. د چین د ولسي جمهوریت او د چین کمونېست ګوند وده له یوبل سره ټینګ نښلیدلي دي.

۱ . د نړی د لرغوني امپراتورۍ پای

د زاړه چین دسترو ټولواکو اود امپراتوري تاریخي لړۍ ډېر اوږده ده . چین د نړۍ کولتور ي تاریخ اوږد او بې ساري تاریخ لري . له ۲۲۱ کال مخکې دمسیحیت څخه تر ۱۹۱۲ ز کال چین دنړۍ یوه ستره امپراتوری وه . ډیره موده زوړ چین د نړی له اغیزو څخه بې برخي وه . په ۱ ۲۲ کال مخکې له مسیحیت څخه په چین د لومړني فیودالي دولتي ځواک مرکز بنسټ کېښودل شو . د ۲۲۱ تر ۴۰۳ کال په پخواني چین کې ووه کوچنې سیمه ایز دولتونه یا هیوادونه په نامه د چینګ، چو،چي،وي،یان،و، اوهان شتون درلود. د چین په شمال لویدیځ کې د چین په نوم یو دولت چې د نورو دولتونو څخه نسبتآ په پوځي او ملي ځواک کې پرمختللي وو . د همدې دولت نوم درست چین ته غوره شو . د۱۶۵۹ تر ۱۰۲۷ کال مخکې له مسیحیت څخه د چین لومړني امپراتورۍ د چینګ دکورنۍ سلسلې له خوا رامنځته شوه . د ۱۰۲۷ تر ۲۵۶ کال مخکې له مسیحیت څخه د چو د کورنۍ سلسلې رامنځته شوه . د ۲۲۱ تر ۲۰۷ کال مخکې له مسیحیت څخه د چین کورنۍ سلسله رامنځته شوه . د ۲۰۷ تر ۲۲۰

افغان جرمن آنلاین شما را صمیمانه به همکاری دعوت می نماید. لطفاً به آدرس ذیل با ما تماس بگیرید maqalat@afghan-german.de
نوت: مسئولیت املایی و انشایی نوشته ها به دوش خود نویسنده میباشد، خواهشمندیم مطلب خود را بعد از غور کامل بما ارسال بدارید.

مخکې او ورسته له مسیحیت څخه د هان کورنی سلسله رامنځته شوه . د ۲۲۱ تر ۵۸۹ کال د هان امپراتورۍ په درې برخو وویشل شوه او کورنې جګړې پیل شوې . د ۵۸۹ تر ۶۱۸ کال د سوی کورنۍ سلسلې بیا ټول چین شمال او لودیځ یې ترخپل کنټرول لاندې راوست او د چین په ستر دیوال جوړولو بیا کار پیل کړو . د ۶۱۸ تر ۹۰۶ کال د ټانګ کورنی سلسلې چین یې نړیوال ځواک ته ورسوه . په دغه پیر کې کولتوري رنیسانس ، هنر ،شاعري ، سوداګری ، د دولتي مامورینو څخه ازموینه اخیستل پیل شول . کار د کاراهل ته سپارل کیده ، نه یو توکم ته . د ۹۰۷ تر ۹۶۰ کال پنځه نوي سلسلې رامنځته شوې ، چین په شمال او لودیځ باندې بیا وویشل شو. د چین یو برخه تورکي ولسونو تر خپلي ولکې لاندې راوسته. د ۹۶۰ تر ۱۲۷۹ کال د سونګ کورنی امپراتوري سلسلې رامنځته شوي . دوی په چین کې بیا یوالي راوست، کولتوري وده، پوهنه او تخنیک وده وکړه اویو کوچنې صنعتي انقلاب رامنځته شو. په دیارلسمه پیړی کې منګولیایانو چین ونیوه . چنګیزخان پر ټول چین باندې خونړی یرغل وکړو، شمالي چین سره د پلازمېنه بیجینګ د منګولیایانو په لاس کې ولویده . دلته یواځې د چنګیز له لمسي د کوبلې خان له سلسلې څخه یاده ونه شوي ده. په ۱۲۷۱ کال کې مارکوپولو د نړی نامتو سیلاني او سوداګر د ایټالیه څخه د افغانستان له لارې د چین په لور روان شو. مارکوپولو لومړني اروپایي وو چې غوښتل یې د چین په،، دادو ، ښار کې د کوبلي خان له امپراتوري څخه لیدنه وکړي . مارکوپولو شل کاله په چین کې پاتې شو. د ۱۲۷۹ تر ۱۳۶۸ کال دیون امپراتوري د منګولیایانو له خوا رامنځته شوه. په ۱۳۶۸ کال کې دچین د مینګ سلسلې درامنځتکیدو سره دمنګولیایانو ورستي ټولواک خپلي پښي سپکې کړي. د ۱۳۶۸ تر۱۶۴۴ کال د مینګ کورنی سلسلې منګولیایان یې نږدې دسلو کالو ورسته له چین څخه وشړل. د مینګ امپراتور د چین دامپراتوري لپاره د پیکینګ ښار د پلازمېنې په توګه غوره کړو. دشپاړلسمي پیړی په پای کې د تزاری روس پوځونه چین ته ورودانګل. په۱۶۸۹ کال کې د چینایانو او روسانو ترمنځ د نیبوچو دسرحدې پولو ترون لاسلیک شو. د ۱۶۴۴ تر ۱۹۱۲ کال د کینګ کورنی سلسلې رامنځته شوه. د کینګ امپراتور ي د بهرنیو او اروپایانو لاسوهنو په وجه ونړیده. چین مجبور شو د اروپایانو سوداګري قانون ومني او له ډیرو سیمو څخه تیر شي. په ۱۹۱۲ کې چینایانو د مینګ کمزوري رژیم رنګ کړو او دچین جمهوریت علان یې کړو. له همدې سره د چین ورستي امپراتوري له منځه ولاړه. د جاپان جګړې او د کمونېستانو کورني جګړې څخه ۳۷ کاله ورسته جمهوریت هم لمنځه ولاړل. د ۱۹۴۶ تر۱۹۴۹ کال د چین کورني جګړه له ولسپالو څخه کمونېستانو وګټله. ولسپال مجبورشول تایوان ټاپو ته واړي.

۲ . د کمونېستي چین بنسټ او سیاست

په ۱۵۱۶ کال پورتګالیانو د چین په کنتون سیمه کې لومړني سوداګریزه اډه پرانیسته.
په ۱۶۲۴ – ۱۶۶۲ کالونوکې هالندیانو تایوان لاندې کړو . په ۱۸۹۵ کال کې په لومړی ځل د چین او جاپان ترمنځه جګړه پیل شوه . دنونسمي پیړی په پیل کې ګڼ شمیراروپایي سوداګرو چین ته تګ او راتګ کاوه . انګرېزي او هالندي سوداګرو چینایي توکي لکه چاي ،چیني لوښي ، وریښمین یې له سپینو زرو سره بدلول . لودیدیځ له همدې امله ځښت ډیر سپین زر چین ته ورکړو . په نولسمه پیړی کې انګریزانو په خپله مستعمره برتانوي هند کې کرلې اپین چین ته دقاچاق له لارې لیږدول او په بدل کې چینایي توکي رانیول . دنولسمي پیړی په پای کې ۱۲ میلیونه چینایان په اپینو روږدي وو .اپینو له یوې خوا چینایي وګړي روږدولو له بلې خوا د دوی اقتصاد لمنځه وړلو. چین مجبور شو د اپینوروږدي ناروغانو د تداوي په بدل کې لویدیځ ته بیرته د سپینو زر ورکولو پیل کړي. په چین کې سپین زر کم شول، ورسره د چینایانو د پیرودلوځواک هم کم شو، په چین کې بې روزګاري ډیره شوه.

په ۱۸۳۸ کال کې د چین ټولواک د اروپایي سوداګرو او داپینو د قاچاق مخه ونیوله ،نیول شوي اپین یې لمنځه یوړل . کله چې چین په دې برخه کې ډیر ورسته غبرګون وښود او نیول شوي اپین یې په اوبو کې ډوب کړو . انګرېزان چینایانو ته په قهر کې وخواتیدو،انګریزانو د چین څخه د اپینو تاوان وغوښتلو. چینایانو د انګرېزانو دغه غوښتنه رد کړه .انګرېزانو د چینایانوسره د وسلو په زور خبرې پیل کړي . په ۱۸۴۲ کال کې انګرېزانو د چین په وړاندې جګړه اعلان کړه . د جګړې په پای کې چین تسلیم شو او چینایي مشران مجبور کړل شول چې یو شمیر غیرقانوني غیر متوازن ترونونه لاسلیک کړي .
په ۱۸۴۲ کال کې انګرېزانوځینوښارونه لکه هانګ کانګ ، شانګهای ،د زړې امپراتوري نانینګ ښارګوټي ، ستر ستر کانالونه او د تګ او راتګ لارې تر خپلې ولکې لاندې راوستي . چینایان له ډیرو سمندرې ښارګوټي څخه لاس په سر شول او لاره لویدیځوالو مالونوته خلاصه شوه . د چین سیاستوالو پر بهرني سوداګري باندې کنټرول له لاسه ورکړو، ورسره د دوی صنعت او پوځې ځواک له منځه وړلاړلو . له همدې امله چین ورو ورو د اروپایي نړیوال کولونیال ځواکونو،امریکایي او جاپاني ځواکونو د لوبو ډګر وګرځیدو.
په ۱۹۰۰ کال کې د بکسرانو بغاوت هغه مهال پیل شو . کله چې د پیکنیګ ښار د شا او خوا په ځینو ولایتونو کې د اروپایانو څخه د نفرت لړۍ رامنځ ته شوه او دوی د پردي شیطانان په نوم ونومول . په ۱۹۰۶ کال کې په لومړي ځل د بادشاهي پر وړاندې پاڅون پیل شوو. په ۱۹۱۲ کال کې سون یت سین دچین جمهوریت اعلان وکړ.

افغان جرمن آنلاین شما را صمیمانه به همکاری دعوت می نماید. لطفاً به آدرس ذیل با ما تماس بگیرید
maqalat@afghan-german.de

په ۱۹۴۹کال کي د ماوسیتونګ په مشري کمونستانو په چین کي برئ ترلاسه کړو او د دغي هیواد د خپلواکي او خپلواک سیاست بنسټ کیښودل شو. په ۱۹۵۹ کال ماوسیتونګ ولسمشر او ډنګسیاو پنګ مرستیال و ټاکل شول. د دوهمي نړیوالي جګړي په پای کي د چین کورني جګړي هم پای ته ورسیدي. په ۱۹۵۰کال چین د پخواني شوروي اتحادسره د ګډي همکاري یو تړون لاسلیک کړو. چین په خپل هیواد کي د شوروي اتحاد اقتصادي او اداري سېستم پلي کړو. د چین ولسي جمهوریت دولتي سېستم په اصل کي د پخواني شوروي اتحاد د دولتي موډل پربنسټ ولاړدی.

په ۱۹۶۶ ـ ۱۹۷۶ کالونو کي دستر کولتوري انقلاب پروپاګن پیل شول. په ۱۹۶۱ کال د نسبي ازادي سره په اقتصادي او ټولنیزه ژوند کي د کپیټالیستي یا پانګوالي توکي ځرک را څرګند شول. دماوسیتونګ هیله دا وه چي دچین بي اختیاره خلک په خپله خپلي پیسي وګټي، دغه دا هیله نه پلي کیده. په ۱۹۶۰کال کي ماو د شوروي اتحاد خلاف دریز غوره کړو. د دواړو دولتونو اړیکي ترینګلي شوي. ماو دخپل ځای ناستي ولسمشر لوی شویوګای یي شوروي اتحاد ته دجاسوس او ملي خاین په نوم ونوماوه. ماوسیتونګ د شانګهای ښار څخه د ولسمشر پر وړاندې سورګارد سمبال کړو، پوځ له دغي خپلمنځي کړکیچ څخه ځان لری وساتلو.

په ۱۹۴۹ کال کي کله چي د چین ولسي جمهوریت د ماوسیتونګ له خوا رامنځته شو، په نړیوالو چارو کي کوم اغیزمن هیواد نه وه. د چین بهرني سیاست په انزواه کي و. د چین اړیکي د امریکي متحده ایالاتو اود خپل مخکښ هیواد پخواني شوروي اتحاد سره وشکیدی. ماوسیتونګ غوښتل چي پر خپل مټ ولسي جمهوریت ته یو ستربدلون ورکړي. دی په دې باور وه چي سم کمونیزم ته یوه نوي لاره هواره کړي. په دغه سمه لارکي د ۷۰۰ میلیونه څخه ډیر انسانان په ډیره بي رحمي، بربریت او ظلم سره ووژل شول. په ۱۹۷۸ کال کي کله چي ماوسیتونګ ومړ لاره بدله شوه. اقتصادي ریفورمونه رامنځته شول. په بهرنی سیاست کي بدلون راغي. دغه بهیر بیا ترننه ندی بشپړ شوي. دچین په دی ورستیو کالونو کي یو خاص بدلون تر سترګوکیږي. ورسره د دغي کمونېستي دولت اقتصادي پرمختګونه دبهرنیو هیوادو له خوا په ډیر ځیر سره څارل کیږي.

چین په بهرني سیاست کي د امنیت شورا دایمي غړی او دخپل ویتو حق یا رښته سره دغه نړیوال لوی اټومي ځواک په نړیوالو اړیکو باندې ستره اغیزه لري . په قانوني توګه د سړې جګړي څخه ورسته یواځي ملګرې ملتونه یو نړیوال ځواک بلل کیږي . د چین دا ورستي پرمختګونه ټول داسي مانا ورکوي چي دغه هیواد دامریکي متحده ایالاتو سیال ګرځیدلي دی . په بله وینا د امریکي متحده ایالات لا د نړی یواځني زبرځواک هیواد دی ، داسي ښکاري چي د امریکا د زبرځواکۍ وخت ډیر لږ پاتي دی . چین ځان د امریکي ځای ناستي بولي . دلته ډیري پوښتني راولاړیږي . ایا چین په ریښتیا سره ځان دامریکي کچي ته رسولي دی . چین به په ریښتیا سره راتلونکي نړیوال زبرځواک شي . ایا داشوني ده چي چین د نړیوال زبرځواک متحده ایالات ځای ناستي شي .ایا داحالت به نړی څو قطبي او یا بیا دوه قطبي کړي . څنګه دغه هیواد په دومره چټکه سره پرمختګ وکړه او څنګه دغه هیواد پس له دومره انزوا څخه په نړیواله کچه په نړیوالو اړیکو کي دومره ځواکمن فکتور شو ؟ د چین موضوع هېڅ کله دومره توده نه وه لکه نن ، نږدې هره ورځ دغه هیواد په رسنیو کي مطرح کیږي او عتبار یي نوره ډیرریږي .
په ۱۹۸۰ کالونو کي دچین ریفورمګر ، نوښت ګر او د چیني کمونیزم مهندس ډنګ سیاوپنګ ویلي وو، چي دا مومهم نه ده چي پشه توره ده که سپینه، مومهمه دا ده چي هغه موږک ونیسي .هغه ویل ، چینایان اجازه لري ماړه او ښه شتمن اوسا ژوند ولري، تر څو چي دوی په سیاسي ډګر کي د ګوند په ډول او خبره ګډیږي.

ماوسیتونګ د ډنګسیاوپنګ سره په دغه خبره ستر اختلاف پیدا شو. دغه خبره د چین اوږده لار کمونېستي دولت او له کپیټالیستي اقتصادي میتودنو سره په تضاد کي وه . په بله وینا تولید له ایدیالوجي څخه مهم دی . ډنګسیاوپنګ په دې باور وه چي دا لار د هغه ولس ته خورا موهمه لار ده چي اقتصاد ښه چلیږي .نور ټول شیان حتا کمونېستي ایدیالوجی په دوهمه کچه کي راځي .د ډنګسیاوپنګ دافکر دغه استاد ماوسیتونګ ایدیالوجي سره مطلق په تضاد کي وو . دماوسیتونګ په کولتوري انقلاب کي اقتصاد لمنځه ولاړلو، د ماوسیتونګ ایدیالوجي په لار کي په میلیونونه چینایان ووژل شول .

یو ۶۰ کلن چینایي وایي، که دموږ اقتصادي وادې ته وکتل شي، سړی کړي شي ووایي، چي دا لیخوا څخه سوسیالیزم نه وه. داسي ده لکه چي سړی د پسه غوښه پلوري خو په حقیقت کي د سپي غوښه خرسوي. دا هیواد کله کله له ولسواکي څخه خبري کوي خو دلته ولسواکي اصلاً نشته. د چین د بشر په رښتونه او ولسواکي کي هېڅ ډول بدلون نه راغي. دلته خلک په زندانو کي اچول کیږي، ځکه دوی د ګوند سره هم فکره نه دي. اخبارونه، ټلویزیونونه، انټرنیټ، ډلیزه رسنی په ډیره جدي توګه سانسور کیږي. جګپوړي چارواکي، کدرونه، لوړ دولتي سیاسي پوستونه ټول انتصابي دي. کمونیست ګوند د مارکیټینګ او اقتصادي ودې سره پرخپل واک ټینګ ولاړ دی.

افغان جرمن آنلاین شما را صمیمانه به همکاری دعوت می نماید. لطفاً به آدرس ذیل با ما تماس بگیرید
maqalat@afghan-german.de

ډنګسیاوپنګ د ګوند په لومړنیو ورځو کي د کمونیزم یو سرسخته سرتیري ووا و پرخپل ټولواکي ټینګ ولاړ وه. دی یو له هغه شمیر کسانو څخه و چي د اوږد مارش څخه ژوندی پاتي شوی وو. دا اوږد مارش د کمونیستانو تېښته د چینایي نیشنلستانو څخه وه. د سلو زرو څخه لس زرو سرتیري ژوندي پاتي شوي وو. دنګ سیاوپنګ د شپاړلس کلنو ځوانانو په یو ګروپ کي د زده کړو لپاره فرانسي ته ولیږدول شو. چي چینایان په فرانسه کي فرانسوي کپیټالیستي میتودونه زده کړي. دزده کړي پروګرام ته د چین له خوا نوره پیسي ونه استول شوي. دنګ سیاوپنګ مجبور شو د فرانسي په فابریکو کي په ډیرو ناوړو حالاتوکي پیسي وګټي. دی بیا په فرانسه کي د فرانسي د کمونیست ګوند غړي شو.له یو کپیټالیست څخه یوسرسخت کمونیست جوړ شو. دنګسیاوپنګ د چین ددولتي کپیټالیزم موهندس دی. ډنګسیاوپنګ بیا پر تبت باندي د چینایانو د یوځي یرغل مسوول دی. د ده تر مشري لاندې تبت په یوځي زورا و ځواک سره ونیول شو.

۳. د چین جمهوریت ملي کانګرس سیستم

چین یو ګوندیزه سیستم لري،سوسیالیستي اقتصاد او دولتي سیستم د چین په اساسي قانون کي تصویب شوي دي. دچین جمهوریت د دولت عالي اروګان ملي ولسي کانګرس یا ولسي جرګه ده. ولسي جرګه ولسمشر، دولتي شورا یا حکومت، ولسي ستره محکمه، د یوځ مرکزي کمیسیون او لوی څارنوال ټاکي. دولسي جرګي ټاکني د یو دایمي کمېټي له خوا ترسره کیږي. ولسي جرګه د پنځو کالو لپاره ټاکل کیږي. هرکال یوځل ملي ولسي جرګه جلسه کوي.
دچین ملي ولسي کانګرس د سیاسي واک او د چینایي دولتي فورم یواورګان دی. ملي کانګرس تر ټولو اورګانونوڅخه په ملي او سیمه یزه کچه د واک لوړ اورګان دی. چین به دسوسیالیزم په لاره کي کلک وفادار پاتي شي، لومړی وزیر وین جین تاوه یوځل بیا دچین ولسي کانګریس ته دوینا پرمهال وویل. په بله مانا کمونیست ګوند په هیڅ وجه نغواړي واک له لاسه ورکړي. له بل پلوه کپیټالیزم په چین کي څلیږي او داحالت چینایانو ته یو نورمال ژوند ګرځیدلي دی.
چین کپیټالیزم ته په کمونیزم کي ځای ورکړي دی .کپیټالیزم او کمونیزم په چین کي څنګ په څنګ شتون لري . ډیرو ته او په تیره بیا په لویدیځ کي دا یونه منل کیدونکي تضاد دی . چینایانوته یوه نورماله خبره ده . سوسیالیزم اوکپیټالیزم په چین کي چینایي بنه لري.

۴. د چین د کورني سیاست وده او بنه

د چین ولسي جمهوریت یو سوسیالیستي هیواد دی. دچین ولس د یو ولسواکه دیکټاتوري سیستم له لارې او د چین د کمونیست ګوند تر مشري لاندې اداره کیږي او رسمآ یو لامذهبه دولت دی.
دچین هیواد له ۱۴ګاونډي هیوادو سره ۲۲۰۰۰ کیلومتره سرحدي پولي لري۱۸۰۰ کیلومتره سمندرلارلري.
ماوسیتونګ په دې اند وو، چي یوځواکمن هیواد ډیر و وګړو ته اړتیا لري. دالړي ترهغه دوام درلوده ترڅو چي چین د لوړي له ستر ناورین سره مخامخ شو. په ۱۹۷۳کال کي په کورنۍ کي د یو ماشوم قانون رامنځته شو. له همدې قانون سره د چینایي وګړو د بې شمیره زیګون مخه نیول شوه.
د ډنګسیاوپنګ له خوا سیاسي ریفورمونه پلي شول چي په پایله کي د چین اقتصادي وده رامنځه ته شوه .
دچین اقتصادي سیستم دوکاله ورسته د ماوسیتونګ له مرګ څخه د دنګسیاوپنګ د ریفورمونو تراغیزي لاندې په وده پیل وکړو . ده په پلان شوي اقتصاد کي ریفورمونه راوسته ترڅو اقتصادي ودي ته لاره هواره کړي. ډنګسیاوپنګ په لومړی سرکي کمونیستي رژیم ته مشروعیت ورکړو او په چینایانو کي تللي اعتبار بیرته پرځای کړو.
اقتصادي بدلونونه لومړی په کرنیزه اقتصاد کي پیل کړل .کرونکرو ته اجازه وه چي دځمکو د حاصلاتو یوه برخه چي د دولتي پلان له لارې ورکول شوي وي، په ازاد بازار کي وپلوري او پیسي یې په خپله و لګوي.
په ۱۹۸۴کال کي دچین دولت دغه ریفورمونه په صنعتي فابریکو کي هم پلي کړو. په ۱۹۹۲ کال کي دچین کمونیست ګوند په ۴۱ کلیزه کي دیو سوسیالیستي اقتصادي او ازاد مارکیټ ته موخه اعلان وکړو.
له سوسیالیستي پلان شوي اقتصاد څخه کپیټالیستي مدل خوا ته بدلون چي په څرګنده توګه د کمونیستي ایډیالوجي له ریښو سره په ټکر کي وه، لړی پیل شوه . دغې نوي کورس پر اقتصادي وده باندې ستره اغیزه وکړه . له همدې سره د بهرنیو پانګوالو مخه را وګرځول شوه او ورسره چینایي کارګرانو ته نوره واک هم ورپه برخه شو .
کمونیست ګوند اقتصادي ریفورمونه رامنځته کړو. د ازاد اقتصاد توکي یې له چینایي پلان شوي اقتصاد سره دیوځای کولو هڅه وکړه . چینایان په دغه تجربه کي تر ډیره بریده بریالي بریښي . په لړي څتیزکي دغې زوړ نړیوال ځواک، د خپل جیوسیاسي سیمه یز ه او نړیواله لیوالتیا په نړیوال سیاست کي ستره ونده لري ،چین لویدیځ ته ډیرځواکمن ، ګوابښمن راتلونکي نړیوال ځواک ښکاري .
د یخواني شوروي اتحاد د ړنګیدو څخه ورسته د لویدیځ کتونکي ، څیرونکي او سیاسي ډیپلوماټان په دې اند وو،چي د چین ولسي جمهوریت اود وی کمونیست ګوندبه هم له همداسي یو برخلیک سره مخامخ شي.

افغان جرمن آنلاین شما را صمیمانه به همکاری دعوت می نماید. لطفاً به آدرس ذیل با ما تماس بگیرید
maqalat@afghan-german.de

الف . د تبت کړکېچ

چين د پنځوسموکالونو په پيل کې د هيمالايا شمال ته پروت تبت د يوخپلواک هيواد په څيرله پوځي لارې اشغال کړو. چينايي کمونيستانو تبتيانو ته پر خپلو وعدو لکه د تبت سياسي سيستم او کولتوري مذهبي هويت ته درنښت، ونه درېدل. د دې پرځای خپل ماويستي سيستم يې پر تبتيانوورتاپه. چين اوس تبت د خپلې خاورې يوه برخه ګڼي. په ۱۹۵۹ کال کې چين په تبت کې د امريکې په مالي مرسته بغاوت لمنځه يووړل.
د چينايانو د پوځي حضور پر وړاندې تبتيانو له ۱۹۵۹ کال څخه بې له کوم بری څخه خپله مبارزه پيل کړه ده. دالای لاما د تبتيانو ستر مذهبي مشر او په نړيوال کچه پيژندل شوي شخصيت هند ته کدوال شو. دا لای لاما په هند کې د عدمي تشد او دسولې لارې سمبول وګرځيدو او له همدې لارې ده د نيواګرو په وړاندې خپله مبارزه پيل کړه. د نوبل جايزې ګټونکي له ۱۹۸۹ څخه د تبت لپاره نه خپلواکي بلکې ديوې ريښتني اوتونومي په لټه کې دی. د چين حکومت د تبت مذهبي مشر دالای لاما تورنوي چې له چين څه د تبت د خپلواکې لپاره هلې ځلې کوي. خو دالای لاما وايي، دی د تبت لپاره د زياتي خودمختاری غوښتنه کړي.

ب .د تايوان کړکيچ

تايوان ختيز اسيايي ټاپو ۲۲ ميليونه وګړي او نږدې ۳۶۰۰۰ کيلومتره مساحت لري . ددغي هيواد وګړو ډير ښه سوداګريزو ملت ته وده کړي. د چين د کورني جګړې په پای کې ولسپال چينايان ټول تايوان ولاړل. له همدې امله تايوان له چين سره په تل پاتي شخړو کې را ګير دی. د پيکينګ کمونيست دولت ولسواک تايوان ته د يو ياغي ولايت يا جمهوريت په څير ګوري . تايوان پخوا د پورتګال او هسپانيه مستعمره وه .د دوهمي نړيوالي جګړې ترپايه تايوان د جاپان مستعمره وه. د تايوان سرک د فورموز سرک په نامه هم ياديږي .دغه سرک کمونيستي ولسي جمهوريت له ولسواکه تايوان څخه بيلوي. پيکينګ غواړي تايوان د هانګ کانګ په څير د اوتونومي نيمه خپلواکه مډل په څير بياخپل کړي. څومره چې چين ځواکمن کيږي هغمره امريکايانو ته ګرانيږي چې له تايوان څخه دفاع کړي.

ت. په چين کې پاڅونونه

په ۱۹۸۹ کال د جون مياشتي په څلورمه نيټه دپيکينګ د سولې په ډګر کې د ولسواکي غورځنګ په خونړي توګه د زرګونو سرتيرو او ښوبلو داستولو پر مټ لمنځه يووړل شول . اروپايي ټولني او متحده اياﻻتو پر چين باندي د وسلو پلورلو بنديز ولګاوه. له همدې ډګر څخه ماو سيتونګ په ۱۹۴۹ کال د اکتوبر مياشتي په لومړی نيټه دچين ولسي جمهوريت اعلان کړو. د تايانمين ډګر له پخوا نه دسياسي واک يو ستر سمبول ګرځيدلي دی . چين يو ډيروګړيزه هيواد دی. د چين حکومت په چين هربيلتون غوښتونکي پاڅون په ډير بې رحمه پوځي ځواک سره له منځه وړي.

۵ . چين څومره کمونيست اوکيپيټاليست دی

کيپيټاليزم په کمونيستي سيستم کې ددغي نوي دوه متضاد ډوله نړيوال اقتصادي سياسي سيستم هيواد بيرغ رنګ سور لري او ځان سوسياليست درپيرني . سوسياليستي سيستم د چين د ولسي جمهوريت بنسټيزه سيستم دی . د هانګ کانګ له بندر څخه اروپا ته د چين نيمايي صادراتي توکي ادلون بدلون ترسره کيږي . له دغې ځای څخه په کال کې ۲۳ ميليونه کانتينره توکي وځي،دچين اقتصاد په ډيره چټکتيا سره په واده کې دی . صنعتي هيوادونه لکه المان کلني اقتصادي وده ۲،۵ سلنې په کال کې ده ،دچين کلني اقتصادي وده په دا ورستيو ديرشو کلو کې هر کال دنهو څخه تر دولسو سلني پور ې وده کړي . د نړی ۷۰ په سلو کې د لوبو ټول سامان، ۶۰ سلني باېسکلونه،له دريونه دوه برخي د عکاسيو کامرې او له نيمايي نه ډيرې ديجټلي کامرې ، ميکروويلي ، دی وی دي ، بوټونه، نيمايي ټول کمپيوټرونه او ګرځنده ټيليفونونه ۴۰ سلني ټول ټلويزيونه په چين کې جوړيږي . په همدې ورستي کال کې چين د المان فدرالي جمهوريت دموټرو جوړولو په صنعت او د صادراتو په برخه کې دريم ځای ته وليږلو . همدا اوس دچين ولسي جمهوريت د نړی له پنځو لوی اقتصادي هيوادو څخه دی. پر همدې بنسټ کولی شو موږ نن چين دنړيوال کيپيټاليزم ياپانګوالی نوی مرکز وګڼو.

چين اوس يو کيپيټالستي ستر هيواد دی ،چينايانو ته سوسياليستي سيستم لکه په پخواني شوروي اتحاد او په ختيزه اروپا کې يو ناکامه سيستم دی . چينايانو پانګوالي يا کيپيټاليزم په خورا مهارت سره په پښو ودروه. يواځې کمونيستان بايد د واک له انحصار څخه لاس په سر شي او ولسواکي ته لاره هواره کړي. ددې خبرې دثبوت لپاره چې دلته نه کمونيزم وه او نه ترننه دلته کمونيزم شتون درلود، ثبوتونه ډير دي.

چين نن په يو اقتصادي انقلابي پړو کې لکه انګلستان د اتلسمې پيړی په صنعتي انقلاب کې ولاړ دی.
کمونيست چين په دې ورستيو دوو لسيزوکې ديو ستر بې ساري کيپيټاليستي انقلاب څخه راوځي. د دوی اقتصاد دشلو کالو د پخوا په پرتله نن لس ځله ډير شوي دی. چين په اتياومو کالونو کې په نړيوال اقتصاد کې هيڅ ډول رول نه درلود .نن دغه هيواد د نړی دريم سوداګريزه ځواک ګرځيدلی دی.

افغان جرمن آنلاین شما را صمیمانه به همکاری دعوت می نماید. لطفاً به آدرس ذیل با ما تماس بگیرید
maqalat@afghan-german.de

دچین لومړۍ وزیر وین جیتاو په ولسي کانګرس کې وویل ،کمونېستي پرنسیبونه باید تر پوښتني لاندې رانشي . دهغه په خبره چین باید سل کاله نور په سوسیالېستي لاره کې ولاړل شي . دې وایي ،که موږ خپل فکر خپلواک کړواو په ریښتیا سره موږ د ریښتایني پلټنه وکړو،د وخت سره قدم واخلو،په دې تمه چې نوښتونه رامنځته کړو،بې له خندونو جوړولو څخه دسوسیالیزم په لاره کې په چینایې بڼه ولاړل شو، په ریفورمونو او د دروازو په خلاصول تینګ ودریږو ، بیا موږ کولی شو چې د مدرنېزم ستري موخې ته ورسیږو.
پوښتنه دا ده چې کمونېزم په چین کې چلیږي او که نه ؟. د چین حکومت به دغې پوښتنی ته دهو ځواب ورکړي. په ۱۹۹۲ کال کې دچین حکومت خپل سېستم ته د سوسیالیستي اقتصاد نوم ورکړو.
ځنې په دې باور دي چې چینایي سوسیالیستي اقتصاد یو چټک کپیټالیزم دی. لاملونه یې داسي وړاندې کوي. په چین کې دولت اقتصاد کنټرولوي او کمونېست ګوند حکومت ته لارښونه کوي . په چینایي سوسیالېزم کې په ټولنیزه کچه ډیره بې عدالتي شته او د ولسواکې ډیر کمښتونه لري .
دولتي ملکیت پر تولیدي توکو باندې داسي معنا ورکوي لکه سوسیالیستي ټولنه . د سوسیالېزم پر ټکې باندې له پیل څخه په کارګري غورځنګونو کې اتفاق موجود نه وه او تر پوښتنو لاندې وو. کارل مارکس ،فریدریش انګلس او روزه لوګزامبورګ پر سوسیالیستي دولت باندې ګوتنیوکه کوله . دوی د دې مخالف وو چې سوسیالېزم پر دولتي حاکمیت باندې واوړي . دوی په دې باور وو چې سوسیالېزم په اصل کې د تولیداتو ولسواکیزه کولو په معنا دی او ورسره به یې ویل چې کارګره طبقه ځان بایدپه خپله ازاد کړي . په یوه سیاسي غورځنګ کې اکثریت باید د اکثریت په چوپړ کې وي .کپیټالیستي دولت باید په انقلابي مراحیلو کې ونړول شي . د ولسواکې په جوړښت کې باید کارګره طبقه رامنځته شي . سوسیالېزم بې له ولسواکې او ولسواکې بې له سوسیالېزمه نه شته ، روزه لوکزامبوګ لیکي .
نني چین اولویدیځ صنعتي هیوادونه ټولنې له دغې ولسواکه اداره شویو ټولنې څخه ډیر لیري دي .
په چین کې دولت لکه په دودیزه کپیټالېستي ټولنو کې د یوې خاصې کوچنې د چارواکو اومامورینو ډلې ترکنټرول لاندې دی . د دوی د واک مرکز د چین کمونېست ګوند دی .ګوند د دولت ټول اورګانونه او ادارې واحدونه کنټرولوي . مهمې ستراتجیکې پوښتني او د سیاسي چارواکو صلایت په دولت کې نه بلکې د ګوند په مرکزي کمیټه کې فیصله کیږي . د ګوند مشري دسیاسي بیرونهه کسیزه ډله کوي .
په دغه یو ګوندیزه دولت کې نه یواځې سیاسي کدرونه لکه جنرالان، ځواکمن دولتي مامورین د ګوند له لارې له یو بل سره تړلې دي ، بلکې د سترو کمپنیو مشران او خورا شتمن خلک سره یوځای شوي دي . د بیجینګ د ټولنپوهني اکاډمې د یوې سروې پر بنسټ دګوند ۹۵ میلیونه اکثریت غړي دچینایي ټولني خورا شتمن خلک دي . په چین کې یوه کوچنې ډله د دولت د سترو کمپنیو مشران او شخصي سوداګر د دولت پر ټولو شتمنیو باندې کنټرول لري .

دولتي اقتصاد په چین کې د هغې څه خلاف دي څه چې مارکس ویلي و، تولیدي توکې باید تولنیزه شي . په چین کې کارګر او عادي مامورین لکه په صنعتي لویدیځو هیوادو کې کارګره طبقه له تولیدي توکو له کنټرول څخه لري ساتل کیږي .که څه هم دوی په دولتي کارخانو کې کارکوي . د دوی استثمار یا زبیښل لمنځه نه ځي. فریدریس انګلس داسي وایې، چې دولتي کول کپیټالېستي اړیکې لمنځه نه وړي، بلکې نور وده ورکوي. دا یو مهم تکې دی تر څوچې حاکمه طبقه په ملکیت کې لاس لري، دولتي کول کپیټالیستي اړیکې لمنځه نه وړي یواځې د استثمار فورم بدلیږي.
_له همدي امله چین له یو سوسیالیستي اقتصاد سره سرو کار نلري. پوښتنه دا ده چې که چین سوسیالېست ندي بیا نو څه شي دی ؟
په اویاوموکالونو ډنګسیاوپنګ په ډاګه ویل ، دا هیواد به نړیوال مارکیت ته لاره خلاصه کړي . په بله وینا ، موهمه دا نه ده پلانیزه کول یا ازاداقتصاد جوړه ول ، اصلي خبره دا ده چې اقتصاد وده وکړي.
د چین داقتصاد موهمي برخې لا د دولت په واک کې دي .کمونېست ګوند یوکمېسیون د ادارې چارواو ددولتي ملکیت د کنټرول لپاره ټاکلې دی. د غه کمېسیون هرڅه څاري، څه چې په دولتي کچه موهم دي. ورسره ووه کلیدي صنعتي ستري کمپني لکه د چین ټیلکام، هوایي چلند، پطرول او دسون نور ټوکي، دموټرجوړولوصنعت، معلوماتي ټکنالوجۍ او د فولادو فابریکې. داټول ۵۱ سلني د چین د دولت په لاس کې باید وي، چې ورته دولتي کپیټالیزم ویلي شو. په نورو کپیټالیستي صنعتي هیوادنوکې لکه فرانسه، المان انګلیستان هم د نړیوالي جګړې څخه ورسته د اقتصاد او دولتي ملکیت لوي برخې دولت په لاس کې لرلي.
کمونېست ګوند ډیر شمیر د ازاد اقتصاد ریفورمونه لو مړۍ په کرنه او بیا په صنعت کې پلې کړل .
په ټولیزه ټوګه د چین ټولنیزو اړیکو ته په کتو سره کړي شو ووایو ، په چین کې یو نوې ډول د دولتي کپیټالیزم یا پانګوالي سېستم رامنځته شوي دی .
لویدیځ دچین څخه دولسواکې تمه درلوده . په لویدیځ کې ډیر خلک په لیبراله اقتصادي ودې تیوري باندې باورلري چې ورسته له مسلسله اقتصادي ودې څخه یو هیواد ورو ورو ولسواکه کیږي او سره په منځنې طبقه کې پانګه وده کوي او دمنځې طبقې شمیره په خپله ورو ورو ډیریږي . دغه تیوري اوس رد شوي ده .په چین کې ګوندې

افغان جرمن آنلاین شما را صمیمانه به همکاری دعوت می نماید. لطفاً به آدرس ذیل با ما تماس بگیرید
maqalat@afghan-german.de

واکمن او ځواکمن ړون اندي نه يواځې هود لري چې په واک کې پاتې شي بلکې دوی په ډيره هوښياري سره د اقتصادي ودې ليبراله اغيزي پروړاندې سم اجرات ترسره کړي . په اتياوموکالونو کې چينايي واکمونو د ولسواکه ريفورمونو په اړه خبري اتري وکړي او يوه طرحه يې وړاندې کړه . په ۱۹۸۹ کال کې کله د پيکينګ دسولې په اسماني ډګر کې ډليزه وژني ترسره شوي، بيا تر ننه څوک په چين کې د سياسي ريفورمونه په اړه خبري نشي کولې.
په چين کې دخوار او شتمن چينايي ترمنځه واټن ځښت ډير دی ، په تيره دغه توپير بياد کليوالي او ښاري سيمو ترمنځه ډير ښه ليدل کيږي . چين له همدې امله غواړي خپله چټکه اقتصادي وده لږ څه په ورو کړي . ډير شتمن او ماړه خلک په شانګهاي او هانګ کانګ کې اوسي ـ د چين کلني پوځې مصارف اټکل ديرشو ميلياردو ډالرو ته رسيږي . چين د خپل ۲،۳ ميليونه وسلوال پوځ سره د نړۍ تر ټولو ستر پوځ لري . دچين اټومي توغندې له ۴۰۰ څخه ډير دي .

۶ . دراتلونکي نړيوال ځواک سيمه يزه او نړيوال اقتصادي سياست

پرون له چين سره په نړيواله کچه ځښت ډير تبعيضي چلند کيدو. نن چين د نړۍ په هرکونج کې شتون لري او نړۍ اوس د چين او دچينايانو دکار په اړه ډير څه پوهيږي . چين د نړۍ ستر مارکيټ دی . په اسيا کې پر ټولو مارکيټونو باندې انحصار ي اغيزه لري . د چين صادراتي توکود دريمه نړۍ هيوادو فابريکې او بازارنو يې ټول وران کړي دي . په تيره بياد اسيا لويه وچه د چين ترستراتيجيکي اقتصادي کنټرول لاندې ده .
چينايي توکي د لويديځ په بازارونو کې لمبيږي . چين د ټولو اومو توکو يوه نه مړيدونکي تنده او لوږه لري . په تيره بيا تيلو ته ډيره اړتيا لري . چين په خپله د نړۍ دوه سلنې تيل لري . چين په ميليونو ډالر د قزاقستان، نايجريا،سودان ،اندونيزيا،وينزويلا او د کاناډا دتيلو په زيرمو کې پانګونه کړي ده . پر عراق باندې د متحده ايالاتو يرغل څخه مخکې چين هلته ډير ه پانګه درلوده . اوس چين په ايران او سعودي عربو کې ډير ه پانګونه کړي ده .
دچين کپيتالېست او کمونېست دولت د افغانستان سره په ختيز کې سرحدي پوله لري . چين د افغانستان له طبيعي زيرمو سره د نورو هيوادو په پرتله ډيره لېوالتيا لري، ځکه افغانستان د دوی نږدې ګاونډې هيواد دی . په ۲۰۰۷ کال کې چين وکولای شواى له روسيې ،امريکا، کاناډا او قزاقستان سره په مزايده کې د لوګر د مس عينک کان د استخراج امتياز چې درې نيم ميلیارده ډالره پانګونه په کې کېږي، ترلاسه کړي . چين په افغانستان کې ترټولو جدي پانګه کوونکی هيواد دی . سربېره پر دې چين د اقتصادي او سياسي نفوذ له لارې په افغانستان کې د هند او پاکستان پر سيالۍ هم څارنه کوي . د چين د اقتصادي فعاليتونو پراختيا په افغانستان کې په تېره له منځنۍ او سويلي اسيا او منځني ختيځ سره ډير ارزښت لري . په تيربيا د افغانستان ښنلول له دغو سيمو سره د چينايانو لپاره دسيمه يزه امنيتي او اقتصادي ستراتيجۍ يو مهم عنصر ګڼل کيږي . دتبتيانو او عيغوريانو سيمې د چين سيمه ايز امنيت د ټينګښت لپاره اندېښنې جوړې کړي دي . ځکه دعيغورو او تبتيانو بلتون غوښتونکې غورځنګونه په پټو مبارزو بوخت دي.

دچين نړيوال ځواک کيدل جاپان ته ستر کړکيچ رامنځته کړي دی . جاپان اوس منلې چې په اسيا کې جاپان لومړني اقتصادي او سياسي ځواک ندی. جاپان همداوس چين ته د ختيزو اسيايي هيوادو د ټولنې جوړولو وړانديز کړی دی.
په نړۍ کې دوه له پنځو انسانانو څخه يو هندي او يو چينايي دي. که چين اوهند د خپلو ميلياردو وګړو سره يو ستراتجيک ټړون ته ورسيږي، لويديځ او امريکا به مجبور وی چې د دوی پښو ته سرټيټ کړي. دغه دواړه هيوادونه په نړۍ کې د خپلو ډيرو فابريکو او مخ پر ودې ،پرمختللي لابراتوارنو، اقتصادي او پوځې ځواک له امله نه ماتيدونکي دولتونه دي. د ښامار او د فيل يوځای کيدل ناشوني برينبي، چين او هند دسبا ورځې نړۍ او داومو توکو په سر ديو بل سيالان دي. چين په دې برخه کې د هند څخه لس کاله پرمختللې دی. هند لکه چين دنړيوال اقتصادي بحران ګټونکې دی. د IWF د سيروی له مخه ۸۰۰ ميليونه چينايان ۶۰۰ هنديان بې روزګاره دي. هند د خپل اقتصادي ودې چټکولو لپاره د خپلو ګاونديانو سره سولې ته ډيره اړتيا لري. دغه سوله د امريکې متحده ايالات په ګټه هم ده.
افغانستان اوپاکستان د امريکې د بهرني سياست اجنداپه مرکزکې شتون لري. دهند او چين اريکې لا ډيري کړکيچنې دي، د دوی ترمنځ تل د پولې په سر اخ او دب رامنځته کيږي. د پيکينګ او اسلام اباد اتحاد د هند په سترګو کې يو ازغی دی. هند او پاکستان ديو بل تاريخي دښمنان دي. دا دښمني هغه مهال نوره ترينګلې شوه کله چې په پاکستان کې ځانوژونکي ترهګر و روزنه وميند او د هند د بمبۍ ښار په سوداګريزه سيمه کې بمي چاودنې ترسره کړي اود ۱۶۳ انسانانو څخه ژوند واخيست. هند له پاکستان دترهګر په وړاندې مبارزه کې د مشروطه همکاري اعلان کړي. هند په حقه سره د پاکستان ولسمشر زرداري په واک کې پاتې کيدل د نوموړي هيواد د کورنيو کړکيچنو حلاتو ته په کتو سره د شک په سترګه ګوري.
چين له ايران سره پراخ تجارتي اړيکې لري. چين د ايران له تيلو او نور زيرمو سره ډيره لېوالتيا لري . په همدې وجه چين د امنيت په شورا کې د ايران په وړاندې د يورانيمو په بډايه کولو کړکيچ کې د نوموړي هيواد پلوي کوي .
چين د پاکستان په ګوادر بندر کې هم ډيره پانګونه کړې ،چين غواړي د هند سمندري لار لنډه کړي او د پاکستان له لارې د عربو خليج ته ځان نږدې کړي . چين کولای شي د افغانستان له لارې دا دوه هېوادونه د خپل سينکيانګ له سيمې سره ونښلوي کړي.

افغان جرمن آنلاين شما را صميمانه به همکاری دعوت می نمايد. لطفاً به آدرس ذيل با ما تماس بگيريد
maqalat@afghan-german.de

دولسي جمهوريت سياسي سېستم په اروپا کې دوه اړخيزه ځيره لري . د چين ګوتنيونکې سياست پوهان، خبريالان ،د بشرد حقوقو يا ربښتونوفعالين د چين په سياست کې ديو فولادي ديکتاتوري سوک چار ويني، د چين په دننه کې ټول سياسي،بشري نوښتونه اوخوځښتونه ځپې او په بهرنې سياست کې بې له کومه پامه خپله ملي ستراتيجي پر نور هيوادو باندې مني .

دچين ولسي جمهوريت اوس د نړيوالو اقتصادي چارو بانک ګرځيدلي دی . دا شوني ده چې چين زموږ د نړۍ يو ستر اقتصادي ځواک وګرځي . چين اوس د متحده ايالاتو او اروپايي ټولني تر څنګه دريم ځواک دي . دچين اود امريکې متحده ايالاتو نړيوالې سياسي اقتصادي اړيکې او د دغې هيوادو اړيکې د اسيايي هيوادو،د پخوانې نړيوال زبرځواک روسيه سره يوې بلې ژوري ځيرنې ته اړتيا لري .په دغه ليکنه کې ځای ورته نشم ورکولې .چين به د امريکې متحده ايالات د يواځنې نړيوال زبر ځواک په ځير ډير زرمنخل کړي .ځکه اقتصادي ځواک تل سياسي ځواک وی . دچين ولسي جمهوريت يو سياسي اقتصادي نړيوال ځواک دی او ورسره دامريکې متحده ايالاتو يو ستراتيجيک سيال بلل کيږي . لويديځه نړۍ يوځل بيا په الارمي ټوګه د لري ختيز نړيوال ځواک راتوکيدو ته ګوي . لويديځ له ځان ځخه پوښتنه کوي چې موږ بايد د چين له ستر هيواد ځخه وډارشو ؟ همداوس لويديځ نه شي کولې يواځې د نړيوال سياست اجنډا وټاکې . لويديځ د شلو نه تر ديرشو کاله پوري وخت لري چې نړيوال سياست د چينايانو سره يوځای وټاکې .

۷ . د چين او امريکې سياسي او اقتصادي اړيکې

امريکا او چين نن زموږ د نړۍ دوه خورا مهم زبرځواکه هيوادونه دي . چين مخکې له نړيوال پانګوالې سېستم ځخه يو لوی اقتصادي ځواک وو .
د دوهمې نړيوالې جګړې په پای کې د ختيز او لويديځ دوه قطبې سېستمونه د نړۍ په سياسي، اقتصادي چارو باندې رامنځته شول. ختيزبلاک د پخوانې شوروي اتحاد او لويديځ بلاک د امريکا متحده ايالاتو په مشري لاربښونه ورته کيده. د ۱۹۹۰ کال په پيل کې د شوروي اتحاد د لمنځه تللو سره د دوه قطبي سېستم پای رامنځته شو. يواځينې نړيوال زبرځواک د امريکې متحده ايالات د خپل پوځې او اقتصادي ځواک له امله پاتې شو. ورسره يو شمير نور نړيوال ځواکونه شتون لري. دوی هڅه کوي چې څنګه دغه يو قطبي سېستم په مختلفو ډولونو باندې په دوه اويا څو قطبي سېستمومو باندې واړوي. دساري په توګه نه يواځې دنه دولتي اسلامي بنسټپال ځواک فعالين بلکې سيمه يزه ځواکونه لکه اروپايي ټولنه،دولتي ځواکونه لکه روسيه او د چين ولسي جمهوريت ياده ولې شو. چين په ټولو ځواکونو کې دغې موخې يعني نړيوال ځواک ته د رسيدو ډير نږدې شوي دی. راتلونکې نړيوال زبر ځواک؟ ، دغه پوښتنه د پام وړ ده. نړيوال له دوه قطبي سېستمونو ځخه ناوړه او زړه بګنوونکې تجربي لري. په ميليونه انسانان د دوی په سياليو کې لمنځه تللي دي.
په نږدې راتلونکې کې به دامريکې اوچين ترمنځ پوځې جګړه پيل نشي خو د دوی ترمنځه اقتصادي جګړه د سړې جګړې په ځير پيل شوي ده . دغه دواړه هيوادونه يواځې د خپل اقتصاد د سمبالښت ،سميورتيا او ګټې په اړه فکر کوي . دواړه خواوې د اوسنيو خوراپيچلي حالاتو په وړاندې د نړيوال بحراني اقتصادي حالات او دنړۍ اقتصاد پرمختيا يې لارو چارو دبدلون ، جوړښت او ښوالي په اړه هېڅ فکر نه کوي . د بارک اوباما حکومت د رامنځ ته کيدو سره د چين او امريکې سياسي، پوځې او اقتصادي اړيکې له هغه مهاله ډيرې کړکيچينې شوې ، کله چې پنتاګون ټايوان ته د ۶،۴ ميلیارده ډالرو پوځې تجهزات پلورلو اعلان وکړ .ورسره د بارک اوباما له خوا په تبت کې دچينايي د حکومت ځخه د بشر د ربښتونو درناوې غوښتنه وشوه . چين په پيکينګ کې د امريکې سفارت ته د يو ليک استولو له لارې د سپيني ماني دغه پريکړه وغندله او ان د دواړو هيوادو دسياسي اقتصادي اړيکو د بريکون ګواښ يې په کې وکړو . چين ټايوان ته دامريکې د وسلو پلورل پلان د خپل ملي امنيت لپاره يو سترګواښ او په سيمه کې د امريکې پوځې اغيزه په ډيريدو ويني . له همدې امله په چين کې امريکايي ضد احساسات په ډيريدو دي . دچين حکومت او د چينايانو غبرګون هېڅ کله دومره شديد نه وه . دبيلګې په ځير په ۱۹۹۹ کال کې د چين سفارت په پخواني يوګوسلاويا کې د امريکايي جيټ الواتکو له خوا بمباري شو . چينايانو د امريکې ښنه او د سفارت تاوان يې و مانه . چين اوس ټايوان ته د امريکې وسلو پلورلو په اړه ډير ټينګ غبرګون ښودلي دی . د چين د وسله وال پوځ لوی درستيز وويل ، چين د امريکې هرډول پوځې ګواښ ته چمتووالي لري .
چين پرنړيوال مالې اقتصاد او سياست باندې ستره اغيزه لري .د ډالر برخليک د چينايانو په لاس کې دی،
څومره چې امريکا په يوقطبېزم باندې ټينګه ولاړه وي هغمره چين ته اسانه ده ،د خپل اقتصادي ودې له لاري په نړيوال سياست کې له هند، روسې، سويلې امريکا او افريقا کې ځانه ته متحدين او يو اتحاد رامنځته کړي .
چين کولې شي چې د ين بيه لوړه کړي، د چين حکومت هڅه کوي چې د چين رسمي کرنسي ين بيه قصدآ ټيټه وساتي، تر څو چې په نړيوال مارکيټ کې د دوی مالونه ښه و پلورل شي. تر ۲۰۰۵ کال ين د امريکې ډالرو پوري تړلې کرنسي وه. چين امريکې ته تر ټولو ډير لوی پورورکونکې هيواد دی

افغان جرمن آنلاين شما را صميمانه به همکاری دعوت می نمايد. لطفاً به آدرس ذيل با ما تماس بگيريد
maqalat@afghan-german.de

د افغانستان اوعراق جګړي د چین او امریکي لومړني اقتصادي جګړي دي، داجګړې د نړۍ د تیلود زریمو پر سر دي چې د نړۍ په تاریخ کې لیکل کیږي. داجګړې په لومړۍ ګام کې د تیلود طبعې زیرمو په سر نه د کولتورنو، مذهبونو جګړي دي. همداوس امریکایان په دغه جګړو کې د خپل پوځې او اقتصادي ظرفیتونو ورستي پلو ته رسیدلي دي.
فرانسوي اقتصادپوه جان فرانسیو سوسبیله کتاب "چین او امریکا دا پروګرام شوي جګړه" په نوم دی، دی لیکي، چین به د امریکي سیال په څیر ډیر ژر راڅرګندشي. په کتاب کې د امریکې او چین په اړه یوه ډیره ښه په زړه پورې څیړنه شوي ده.
دالمانې لیکوال ولفګنګ هیرندکتاب ،،یرغل پر اسیا،، په نوم دی، دی د لودیدیځ دلمنځه تللو لاملونه نه یواځې د چین په نوي رامنځته کیدونکې ځواک کې بلکې دبرازیل، هند او روس په پښودریدلو کې هم ویني . د هغه څیړنې اروپایان د اروپا د راتلونکې په اړه ډیر اندیښمن کړي دي .
همداوس د المان فدرالي جمهوریت ولسمشر د ریښتیا په ویلو سره له خپلې دندي څخه استعفا ته مجبور کړل شو . کله چې هغه په افغانستان کې د ناټو ترمشري لاندې د خپل هیواد پوځې یرغل د المان هیواد د اقتصادي ګټو ساتنه وبلله . نوموړی ویلي وه چي د المان غوندي یوهیوادته چي بهرنۍ سوداګري یې د اقتصاد لویه برخه جوړوي اړینه ده چي د خپلو اقتصادي ګټو په وجه خپل سرتیري په جګړیزو دنده وګماري . ښاغلي هروست کوهلر پخوا د نړیوا ل بانک یو تجربه لرونکې مشر وو . ولسمشر پوهیدو چې دی د المان داساسي قانون پربنسټ په سیاست کې لاسوهنه ونشي کولاي . سربیره پردي ده د المان لپاره خبري وکړي ، خوپه اصل کې ولسمشر د امریکې په مشري د ناټوځواکونو جګړو ته په افغانستان کې اشاره وکړه .

په ۲۰۰۱ کال د امریکا متحده ایالاتو د خپلو ناټو ترون ملګروسره په افغانستان کې د ترهګرۍ پروړاندې د جګړې ترنامه لاندې پوځې یرغل وکړو، د یوې پلمې په توګه دخپلو پټو سیاسي، اقتصادي او پوځې موخو لپاره داسیا زړه افغانستان ونیو. په اصل کې دوی دخپلو جیوستراتیجکی، جیوایکونومکي موخو لپاره د ترهګرۍ پر وړاندې د جګړې له نامه څخه د یوې پلمې په توګه کار واخیست چې تر دغه نامه لاندې په سیمه کې د ناټو او د امریکا د متحده ایالاتو پوځې ماشین جوړ او خپل ناپایه او نا څرګنده پوځې، سیاسي او اقتصادي پایښت ژوندي وساتي. امریکې د ناټو په مشرۍ په ټولې منځنۍ او ختیزې آسیا کې پوځې اډې د همدې موخو لپاره جوړ کړي دي . امریکا هڅه کوي د چین،هند او روس په پرتله نوموړي سیمي په خپل کنټرول کې ولري . که داسي ونه کړي امریکا او لویدیځ نوره په اسیا کې پښه نشي ایښودلي. دامریکې او ناټو امپریالیستي، هژمونیستي، کولونیالیستي پوځونه د افغانستان اوله اسیا څخه دووتلو سره به د چین دولت هژمونېستي او امپریالیستي سیاست په سیمه او اسیا کې پراختیا ومومي ، ورسره به دنړیوال سیاست او د جګړو نومونه او بڼه به بدله شي.

۸ . لنډیز .

چینایان د لویدیځوالو لخوا ۱۵۰کلن رټل شوي دسرتیټوالي تاریخ نه ویره وي . د چین حکومت خپل هیواد ته لویدیځواله ولسواکې د یو نامعقول نظم او موډل په څیر رد وي . دچین کمونېست ګوندپه خپل انحصاري واک باندې ټینګ ولاړ دی . چین هیڅ ډول ناپیلي سیاسي کتونکې نه مني او منظم شوي سیاسي فعالین تل په چین کې ځپل کیږي . له همدې امله د چین ولسي جمهوریت یو مستبد او توریتی حکومتي سېستم دی .که څه هم له ۱۹۹۰ کالونو څخه تر اوسه په چین کې ژور بدلونونه په اقتصادي او ټولنیزو برخو کې راغلې، چې د ماوسیتونګ له مهال سره نه پرتله کیږي .

چینایان له بنسټه زموږ د نړۍ ښنل شوي کپیټالیستان او سوداګر دي. چین به د نړۍ فابریکې په توګه له لوی صنعتي هیوادونو څخه لکه امریکا، جاپان، او اروپا تخنیک او صنعت په لاس کې واخلې. په نوموړو هیوادو کې بې روزګاري ورځ تربله په ډیر ریدو شي. چینایانوله سلګونو کلونو څخه په نړیواله کچه سوداګري کړي ده. چین غواړي د نړۍ کارخانونه یا فابریکه وګرځې. لویدیځ باید ډیره موده د نړۍ له کارخانې څخه ارزانه توکې راونیسې. مارکسیستي، لیننیستي اوماوېستي سوسیالیزم په چین کې هڅې یو نمایشي څلې ګرځیدلي دی. چین به ډیر ژر د یو نوې کپیټالېستي نړیوال زبرځواک په څیر راڅرګندشي.
نولسمه پیړۍ د انګریزنو وه،شلمه پیړۍ د امریکایانو ده ، یوویشتمه پیړۍ به په ریښتیاسره د چینایانو وي.
د ځینو پښتنو ځواب به د چین راتلونکې نړیوال سیاست ورکړي . لکه چین به د لویدیځ سره په دغه نوې نړیوا لتوب کې څنګه لوبه کوي ؟ د چین راتلونکې سیاسي او اقتصادي ځواک ستراتیجی به په څه ډول وي ؟ چین کوم توکې په لاس کې لري چې خپله اراده د یو زبرځواک په څیر په نړۍ کې پرته له پوځې ځواک څخه پلې کړي.
چین به دنړیوال ځواک په ځیر څه ډول کرکتر ځان ته غوره کړي ؟ کمونېستي او کپټالیستي سېستم دیوې لنډې مودې پورې په چین کې چلیږي . په یوویشتمي پیړۍ کې د چین نړیوال ځواک کیدو سره به نړۍ په بنسټیزه ډول بدلون

افغان جرمن آنلاین شما را صمیمانه به همکاری دعوت می نماید. لطفاً به آدرس ذیل با ما تماس بگیرید
maqalat@afghan-german.de

ومومي . نوې نړۍ به څوقطبي وي ؟د نویو نړیوالو ځواکونو موخې به همداسې یواځې دپوځي ځواک، زبښاک او برلاسي جګړې وي او یا د ټولې نړۍ د وګړولپاره اوسا او سولمن ژوند لپاره کارکول وي؟. له چین څخه دا بې مخه بې سټه زیږ ښامار په سیمه ایزه او نړیواله کچه موږ ټولو ته ډار په کاردی.

پای

افغان جرمن آنلاین شما را صمیمانه به همکاری دعوت می نماید. لطفاً به آدرس ذیل با ما تماس بگیرید
maqalat@afghan-german.de